

bíček, muškátový květ, skořice, zázvor, skořicový květ, mana a různé jiné, které se neposílá do Alexandrie. Ve městě je mnoho tržišť, kde se prodává maso, vařené i jinak upravené, slepice a ptáci velmi čistě upravení, také chléb a ovoce, všechno velmi čisté. Na těchto tržištích je dnem i nocí plno a neustále se zde velmi čile obchoduje. Je zde též mnoho masných krámů, kde se prodává maso, slepice, koroptve a bažanti, a všechno to je k dostání ve dne v noci.

5. POVSTÁNÍ „ČERNÝCH LIDÍ“ VE SMOLENSKU ROKU 1440

Záznam o povstání r. 1440 ve Smolensku byl zřejmě pořízen ve Smolensku a byl zařazen do letopisu jako samostatné vyprávění. Úryvek z letopisu je převzat z vydání Západoruských letopisů. — Polnoje sobranije russkich letopisej, sv. XVII, str. 67–69. Chrestomatija po istorii SSSR I, Moskva 1951, str. 300.

Roku 6948¹ se přihodilo v Litvě velké neštěstí: na Květnou neděli před polednem byl v městě Troki² zabit veliký kníže Sigmund³ a došlo k velikým nepokojům v litevské zemi a tou dobou byl ve Smolensku vojvodou pán Ondřej Sakovič, ustanovený Sigmundem, a [ten] začal na Smolenské naléhat, aby přísahali, že ani vy, ať litevská knížata a páni a celá litevská země ustanoví kohokoli velikým knížetem, neodpadnete od litevské země ani od velikého knížete a nepřipojíte se k jinému, a mne podržíte za vojvodu, dokud nebude ve Vilně ustanoven veliký kníže.

A biskup smolenský Simeon i knížata a bojaři, měšťané i černí lidé všechno to pánu Ondřejovi odpřisáhli: že neodpadnou od Vilna a ve Smolensku že zachovají věrnost pánu Ondřejovi jako svému vojvodovi. Ale po velikonocích, ve středu po neděli velikonoční se rozhodli smolenští černí lidé — kováři, jircháři, krejčí, řezníci, kotláři, že pána Ondřeje vyženou mocí z města, a porušili přísahu, ozbrojili se luky, šípy, kosami a sekerami a udeřili do zvonů. Pán Ondřej se pak začal radit se smolenskými bojary a ti mu pravili: „Naříd, pane, svým dvorjanům⁴, aby se ozbrojili, a my budeme stát při tobě, neboť je to lepší než padnout jim do rukou.“ A vyjeli s kopími proti nim na koních a došlo k potyčce u [kláštera] Borise a Gleba ve městě. Mnoho černých lidí ubili kopími, jiní ranění zůstali naživu a černí lidé utekli před pánem Ondřejem a té noci odejel pán Ondřej s ženou z města a s ním smolenští bojaři.

¹ Roku 1440.

² Troki — tj. Nové Troki (Trakken, Trakin,) město na poloostrově v jezeře Trockém, za Vitolda prožívá období vrcholného rozkvětu a stává se na čas sídlem velikých knížat.

³ Sigmund (1432–1440) — veliký kníže litevský, bratr a nástupce Vitoldův.

⁴ Dvorjané — původně drobný vojenský lid, zcela závislý na pánovi, v XV. stol. se obsah pojmu rozšiřuje na všechny vojenské služebné lidi usazené na půdě, na nižší šlechtu.

Poté došlo ve Smolensku k velikým nepokojům, Smolenští zajali Petryku, smolenského maršálka,¹ utopili ho v Dněpru a ve Smolensku ustanovili za vojvodu knížete Andreje Dmitrijeviče Dorogobužského. Litevská pak rada velikého knížectví, knížata i páni a celá země se dohodla i povolali z Polska do Velikého knížectví litevského králevice Kazimíra² a s poutami ho uvedli do sídelního města Vilna a do celé ruské země. A tou dobou přijel z Novgorodu do Litvy kníže Jurij Liňgveněvič a veliký kníže, králevic Kazimír, daroval mu jeho dědičný statek Mstislavl. Smolenští bojaři přijeli k němu z Litvy ke Smolensku a černí lidé je nepustili do města. Oni se pak rozjeli do svých vesnic a došlo potom k velikému boji mezi bojary a černými lidmi. Černí lidé bojíce se bojarů vybrali si za pána knížete Jurije Liňgveněviče. Kníže Jurij vyslal lidi, aby zajímali bojary, a zajali bojary a vsadili je do okovů a jejich statky rozdal [kníže] svým bojarům.

A toho podzimu pak v den sv. Filipa, kdy začíná vánoční půst, přitáhlo ke Smolensku litevské vojsko a leželi zde dva a půl týdne, vypálili kupecké domy, kostely a kláštery, pobili velké množství lidí a kteří zůstali na živu, [ty] odvedli do zajetí i napáchali mnoho škody a odtáhli pryč.

6. AMBROSIO CONTARINI: MOSKVA ZA IVANA III.

Ambrosio Contarini byl benátský šlechtic. Roku 1473 byl poslán jako posel k perskému šáhovi, aby ho získal pro boj s Tureckem. Roku 1475 dobyli Turci italské černo-mořské kolonie a zpáteční cesta byla Contarinimu znemožněna. Contarini se připojil k perskému poselstvu jedoucím do Moskvy a přes Moskvu se vrátil do Itálie. Popis jeho cesty byl poprvé uveřejněn r. 1487. Uvedený úryvek je převzat z vydání Bibliotěka inostrannych pisatel'ej o Rossiji, sv. I, SPb 1836. — Chrestomatija po istorii SSSR I, Moskva 1951, str. 271–272.

Město Moskva se rozkládá na nevelikém návrší a všechny stavby, nevýjímaje ani samu pevnost, jsou tu dřevěné. Středem města protéká řeka, jež se rovněž nazývá Moskva a jež je rozděluje na dvě poloviny, v jedné z nichž je pevnost. Pro přepravu přes tuto řeku je ve městě postaveno několik mostů. Moskva je sídelním městem velikého knížete. Je obklopena rozlehlými lesy pokrývajícími téměř celé území Ruska a

¹ Maršálek — původně dvorský sluha, který měl na starosti koně, později vysoký dvorský hodnostář (comes stabuli). Zvláště významnou roli měl v Polsku (od XIII. stol.) a později v Litvě. Vedle krále resp. knížete měli své maršálky i členové panovnícké rodiny a vysocí hodnostáři, včetně vojvodů, kterým tyto maršálkové (soukromí) vedli dům apod.

² Kazimír Jagellonský — veliký kníže litevský, od r. 1447 král polský (Kazimír IV.) upevnil své postavení krále v boji proti feudální opozici a postavení svého státu v boji s německým řádem na jedné straně, na druhé pak v boji s ruskými knížaty, zejména s Ivanem III., jenž sjednocuje Rusko pod svou vládou. Polský stát za vlády Kazimírovy (†1492) dosáhl značných úspěchů a dobyl si vážnosti u sousedů.

má hojnost obilí všeho druhu. Životní potřeby jsou zde tak levné, že za mého pobytu deset našich star¹ pšenice stálo červonec (v takovém poměru se prodávalo i ostatní obilí); tři funty masa stály jeden solid,² 100 slepic nebo 40 kachen stály rovněž červonec; a nejlepší husa ne více než tři solidy. Zajíců je tam velmi mnoho; jinou zvěřinu však není takřka vůbec vidět, pravděpodobně proto, že ji Moskvané neumějí lovit. Ptáků různého druhu dovážejí rovněž velké množství a prodávají je za nejnižší ceny. Moskvané si nepřipravují hroznové víno a vůbec nemají žádné ovoce, jen okurky, ořechy a planá jablka. Jejich země je velmi chladná, takže obyvatelé po dobu devíti měsíců musí v domech topit. Ostatně této roční doby využívají k přípravě svých zásob na léto, neboť za mrazu možno na ruských saních tažených jedním koněm velmi snadno převézt veškerá břemena, kdežto v létě v důsledku tání ledu a velikých lesů je cesta pro bláto téměř neschůdná. Ke konci října se řeka protékající středem Moskvy pokrývá silným ledem, na kterém si kupci stavějí své krámky s různým zbožím a vytvořivše takto celé tržiště, přestávají takřka úplně obchodovat ve městě. Domnívají se, že na toto místo méně doléhá třeskutý mráz a vítr, neboť je z obou stran chráněno stavbami. Na toto tržiště denně po celou zimu přivážejí chléb, maso, prasata, dříví, seno a jiné nezbytné potřeby; koncem listopadu všichni okolní obyvatelé porážejí své krávy a prasata a přivážejí je do města na prodej. Je radost pohledět na to ohromné množství zmrzlého skotu, úplně už stáhnutého a stojícího na ledě na zadních nohou. Takovým způsobem užívají Rusové k pokrmu zvířat zabíjených před třemi i více měsíci. Totéž činí s rybami, ptáky a rozmanitou drůbeží. Na řece bývají také koňské dostihy a jiné zábavy; avšak nejednou si při takových zábavách účastníci zlámou vaz...

7. KONEC TATARSKÉHO JHA (1480)

Druhý sofijský letopis, odkud je převzat uvedený úryvek, je uveřejněn v díle Polnoje sobranije russkich letopisej, sv. VI. — Chrestomatija po istorii SSSR I, Moskva 1951, str. 263—271.

Roku 6988³. Velikého knížete⁴ došla zvěst, že chán Achmat⁵ jistotně

¹ Star — stará benátská dutá míra rovnající se asi 3 věrtelům.

² Solid — italská drobná mince.

³ Roku 1480.

⁴ Veliký kníže — tj. Ivan III. Vasiljevič, veliký kníže moskevský (1462—1505), pánovitý, chladný, vypočítavý, povahově ne příliš sympatický, ale úspěšný panovník, jenž soustředil ruské země pod svou vládou a zbavil Rusko závislosti na Zlaté hordě. Zároveň rozený despota, „prohlédl tajemství samovlády a stal se... hrozným bohem v očích Rusů“.

⁵ Chán Achmat — syn Kiči Achmatův, poslední významný chán Zlaté hordy, zemřel r. 1481 po neúspěšné výpravě z r. 1480 proti Ivanovi III.

táhne [proti němu] s celou Hordou — se syny, hulány i s knížaty a také s králem Kazimírem¹, s nímž byl zajedno; král popudil chána proti velikému knížeti chtěje vyhubit křesťany². Veliký kníže vytáhl ke Kolomně a sám zde stanul a svého syna, velikého knížete Ivana, postavil do Serpuchova, knížete Andreje Vasiljeviče mladšího do Tarusy a ostatní knížata a vojevody na různá místa podél břehu Oky. Když chán Achmat uslyšel, že veliký kníže stojí na břehu se všemi silami, dal se na pochod k litevské zemi obcházející řeku Oku a vyčkáváje, až mu přijde na pomoc král nebo jeho vojska, a průvodci ho vedli k Ugře, k brodům. Tehdy veliký kníže poslal k Ugře syna, bratra a své vojevody se všemi silami. Přitáhnuvše stanuli na Ugře a obsadili brody a přívozy. Veliký kníže sám odjel z Kolomny do Moskvy, aby u nejmilostivějšího Spasitele, u nejsvětější Panny Bohorodičky a svatých Divotvorců posílal o pomoc a záštitu pro pravoslavné křesťany a také aby se poradil a promluvil se svým otcem metropolitou Geron-tijem, se svou matkou velikou kněžnou Marfou, se svým strýcem knížetem Michajlem Andrejevičem³, s duchovním svým otcem rostovským arcibiskupem Vassianem a se všemi bojary; ti všichni byli tehdy obklíčeni v Moskvě. A všichni ho úpěnlivě prosili, aby statečně hájil pravoslavné křesťany proti busurmanům; veliký kníže pak vyslyšel jejich prosby a přijav požehnání, vydal se na cestu k Ugře; a doraziv do Křemence zůstal tu veliký kníže s malým množstvím lidí a ostatní poslal k Ugře...

Chán se všemi svými Tatary táhl litevskou zemí, okolo Mcenska, Ljubutska a Odojeva, stanul u Vorotynska a čekal na pomoc od krále; král však sám k němu nepřišel ani neposlal pomoc; byl totiž zaneprázdněn vlastními záležitostmi, neboť v té době Mengli-Gíraj, krymský chán, pustošil volyňskou zemi jako spojenec velikého knížete. Achmat pak přitáhl s celým vojskem k Ugře a zamýšlel přejít řeku. Tataři přišedše začali střílet po našich a naši po nich. Jedni doráželi na knížete Andreje, druzí ve velkém počtu doráželi na velikého knížete a jiní neočekávaně zaútočili na vojevody. Naši pobili šípy a palbou z ručnic mnoho [Tatarů], kdežto jejich střely dopadaly mezi naše lidi a nikoho nezranily, i odrazili je od břehu, a po mnoho dní se pokoušeli [Tataři] zaútočit, ale bezúspěšně; i čekali, až řeka zamrzne: byly tenkrát veliké mrazy a řeka začala zamrzávat, strach zachvátil obě strany a jedni se báli druhých. Přispěchali pak tehdy z [Velikých] Luk do Křemence velikému knížeti na pomoc jeho bratři, kníže Andrej a kníže Boris⁴;

¹ Král Kazimír — tj. Kazimír IV. Jagellonský (srv. str. 107, pozn. 2.)

² Křesťany — tj. pravoslavné.

³ Kníže Michajl Andrejevič, syn bratra Vasila I.

⁴ Kníže Andrej Vasiljevič Uglickij (†1493), kníže Boris Vasiljevič Volockij (†1494).